

„Żelazne damy” Trzeciego Świata

Pokojowa Nagroda Nobla 2011

pod redakcją IZABELLI PENIER

WYDAWNICTWO
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

**„Żelazne damy”
Trzeciego Świata**

40 LAT

WYDAWNICTWA
UNIwersytetu
ŁÓDZKIEGO

„Żelazne damy” Trzeciego Świata

Pokojowa Nagroda Nobla 2011

pod redakcją IZABELLI PENIER

WYDAWNICTWO
UNIWERSYTETU
ŁÓDZKIEGO

ŁÓDŹ 2013

Izabella Penier – Katedra Studiów Brytyjskich i Krajów Wspólnoty Brytyjskiej
Wydział Studiów Międzynarodowych i Politologicznych
Uniwersytetu Łódzkiego
ul. Narutowicza 59a, 90-131 Łódź

RECENZENCI

Marta Wiszniowska-Majchrzyk, Ryszard M. Machnikowski

SKŁAD I ŁAMANIE

Zdzisław Gralka

OKŁADKĘ PROJEKTOWAŁA

Barbara Grzejszczak

© Photographs copyright by The Nobel Foundation. Photo: Kenn Opprann

© Copyright by Uniwersytet Łódzki, Łódź 2013

Wydane przez Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
Wydanie I. W.06256.13.0.K

ISBN (wersja drukowana) 978-83-7525-902-5
ISBN (ebook) 978-83-7969-346-7

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego
91-131, Łódź, Lindleya 8
www.wydawnictwo.uni.lodz.pl
e-mail: ksiegarnia@uni.lodz.pl
tel. (42) 665 58 63; faks (42) 665 58 62

Spis treści

Wstęp: Pokojowa Nagroda Nobla, kobiety i polityka	7
<i>Maria Łukowska, Jacek Reginia-Zacharski</i>	
Liberia ma kobiece rysy: Ellen Johnson-Sirleaf jako pierwsza w historii prezydent w Afryce	25
<i>Monika Sosnowska</i>	
Leymah Gbowee – Bojowniczką o pokój	45
<i>Izabella Penier</i>	
Tawakkul Karman – matka rewolucji jemeńskiej	67
<i>Agata Dąbrowska</i>	
Zakończenie – Jemen i Liberia po Pokojowej Nagrodzie Nobla	91
<i>Izabella Penier</i>	

Wstęp

Pokojowa Nagroda Nobla, kobiety i polityka

Fundator

Alfred Bernhard Nobel urodził się 21 października 1833 r. w Sztokholmie przy ulicy Norrlandsgatan 9. W wieku lat ośmiu wyprowadził się wraz z rodziną do Rosji, gdzie jego ojciec Emmanuel założył w Petersburgu fabrykę, która podczas wojny krymskiej, pod nazwą „Branobel” robiła interesy na ropie nad Morzem Kaspijskimi odniosła sukces finansowy, ale później splajtowała. Zanim to się jednak stało, Emmanuel Nobel wraz z czterema synami uciekł do Petersburga, gdzie otworzył biuro inżynierskie. Alfred Nobel, był żywo zainteresowany naukami przyrodniczymi i szybko nauczył się pięciu języków i to w wieku lat siedemnastu. Można powiedzieć, iż był samoukiem, gdyż do szkoły uczęszczał jedynie przez rok (1841–1842) w Sztokholmie, nie ukończył nigdy żadnych studiów uniwersyteckich. Początkowo pragnął być pisarzem, ale te plany ustąpiły przed pobytem naukowym za granicą, zorganizowanym przez jego ojca. Z Petersburga wyjechał w roku 1849 do Europy i Stanów Zjednoczonych. Praktykował i uczył się w Paryżu w laboratorium profesora Th.J. Pelouze nad bezpieczniejszym użyciem nitrogliceryny. Tam również przeżył swoją pierwszą i tragiczną miłość do młodej Szwedki, której

dedykował pierwsze wiersze. Śmierć ukochanej uczynić go miała „samotnym pustelnikiem w pełnym życia kwiecie” (Jaszuński 1995: 91); życia, które od tej pory postanowił poświęcić wyłącznie szlachetnym powinnościom (Filser 2004: 26).

Jego literackie zainteresowania koncentrowały się nie tylko na pisaniu wierszy, które w większości spalił w wieku podeszłym. Napisał też powieść *Siostry*, a w ostatnich latach życia stworzył niedokończony dramat *Nemesis*. Ponadto, wielbił twórczość Percy’ego Shelley’a – podczas pobytu w Paryżu poszukiwał towarzystwa literatów, w tym Wiktora Hugo. Po powrocie do Szwecji rozpoczął prace w laboratorium swego ojca w Sztokholmie, co stało się początkiem jego wynalazczych sukcesów nad wybuchowa nitrogliceryną. W Vinterviken nad jeziorem Melar zbudował pierwszą fabrykę nitrogliceryny na świecie, a po śmierci brata Emila i ojca Emmanuela, przejął kierownictwo firmy. Ten fakt umożliwił mu budowę fabryki dynamitu, lub „bezpiecznego proszku Nobla” w Krümmel koło Hamburga w Niemczech i Norwegii, w Szkocji i Ameryce. W roku 1867 otrzymał patent na dynamit, który był szczególnie rodzajem nitrogliceryny, który stał się niezwykle użytecznym materiałem w pracach budowlanych. Udoskonalano dynamit w laboratoriach Nobla w Sztokholmie, Hamburgu i Paryżu, w Bofors w Szwecji i w San Remo, a w 1875 roku produkowano go w 15 fabrykach na świecie, już jako znacznie bezpieczniejszą żelatynę dynamitową (tamże: 27).

Sam Nobel interesował się wszelkimi nowinkami technicznymi, często kontrowersyjnymi, a już w 1892 roku zainteresowały go loty powietrzne. Sam wynalazł wiele przydatnych przedmiotów, jak np. wieczne pióro, którego używał podczas długich podróży oraz skonstruował 30 osobową aluminiową łódź, którą sam sterował. Był autorem 355 patentów, z których wiele było

o wiele bardziej wymyślnych niż przydatnych. Jego ostatni wynalazek przed śmiercią dotyczył progresywnego prochu bezdymnego, który miał zapewnić bezgłośne strzelanie z dział i karabinów (tamże: 28).

Nobel był człowiekiem zarówno niezwykle pragmatycznym, jak i trudnym i kontrowersyjnym. Nie dopuszczał bliskości z innymi ludźmi i był samotnikiem. Gdziekolwiek się znalazł, a mieszkał w Hamburgu i Paryżu, zakładał laboratorium, w którym prowadził badania nad swymi wynalazkami. Pod koniec życia pragnął powrócić do Szwecji i zakupił tam niewielki dworek pod Karlskroga.

Nigdy nie cieszył się dobrym zdrowiem. Cierpiał na migreny i dolegliwości krążeniowe, co wpłynęło na stan jego psychiki i ponawiające się depresje. Sam siebie nazywał mizantropem, któremu łatwiej było strawić filozofię niż jedzenie (tamże: 31). Jego stan zdrowia znacznie się pogorszył na jesieni 1896 r. i zdecydował się wówczas na wyjazd do swej willi w San Remo. W dniu 7 grudnia tegoż roku donosił o swym wynalazku prochu bezdymnego nitrocelulozowego. W dniu następnym doznał udaru mózgu. Umarł samotnie 10 grudnia 1896 roku. Został spopielony, gdyż bardzo popierał ten rodzaj pochówku, co zawarł nawet w swoim testamencie, a jego prochy pochowano 30 grudnia 1896 roku w Sztokholmie (tamże: 33–34).

Jako człowiek pragmatyczny Nobel doceniał wartość majątku, ale wyłącznie zdobytego własną pracą. Dlatego chciał wspierać ludzi, którzy poszukiwali nowych rozwiązań. On sam potrafił ocenić własne osiągnięcia, gdyż bez jego dynamitu nie zbudowano by np. tunelu św. Gottarda, Kanału Korynckiego, kolei centralnego Pacyfiku przez Sierra Nevada i Kanału Panamskiego.

Dlatego, na rok przed śmiercią sporządził testament, w którym, oprócz obdarowania wyliczonym imiennie